

Unitat 3

Aristòtil

1. Aristòtil
2. Crítica de la teoria de les idees
3. Teoria del coneixement

1. Aristòtil

- Aristòtil va néixer el 384 aC a Estagira i va morir el 322 aC a l'illa d'Eubea.
- Aristòtil va estar vinculat als reis de Macedònia: el seu pare va ser metge de Filip de Macedònia i ell es va encarregar de l'educació d'Alexandre el Gran des del 342 aC.
- Deixeble de Plató, va ser membre de l'Acadèmia. Quan va morir Plató, el 347 aC, ell probablement esperava ser escollit academiarca. En ser escollit Espeusip, se'n va anar a Assos.
- Va tornar a Atenes el 336 aC i fa fundar el Liceu. El seus deixebles eren anomenats *els peripatètics*, perquè les classes se celebraven passejant pel *perípatos*, el pòrtic del gimnàs on era el Liceu.
- Quan Alexandre va morir, el 323 aC, Aristòtil, conegut com a promacedoni, va haver de fugir d'Atenes, que s'havia revoltat contra el domini macedoni, i es va refugiar a Eubea.

Obres

- Sobre lògica (entesa com l'*Òrganon*, l'instrument dels altres sabers):
 - *Categories*.
 - *Sobre la interpretació*.
 - *Analítics*.
 - *Tòpics*
- Saber teòric sobre la naturalesa:
 - *Física*.
 - *Sobre l'ànima*.
- Saber teòric sobre filosofia primera:
 - *Metafísica*
- Saber pràctic (sobre l'acció):
 - *Ètica a Eudem*.
 - *Ètica a Nicòmac*.
 - *Política*.
- Saber productiu:
 - *Retòrica*.
 - *Poètica*.

2. Crítica de la teoria de les idees

- Aristòtil coincideix amb Sòcrates i Plató a afirmar que **només hi ha coneixement o ciència dels universals**.
- Però Aristòtil rebutja que els universals (en Plató eren les idees, formes o essències) existeixin separatament de les coses sensibles. Aristòtil entén que els universals existeixen, però no de forma separada dels sensibles. **Són o es donen en els sensibles**.
- Aristòtil explica aquesta presència de dels universals en els sensibles mitjançant la **teoria hilemòrfica o hilemorfisme**. L'hilemorfisme, d'altra banda, permet fer pensable el canvi, que Parmènides havia dit que era absurd.

Matèria i forma (hilemorfisme)

- Per tal que hi hagi canvi cal sempre que alguna cosa romangui i una altra canviï.
- Per explicar aquells canvis en què canvia l'essència necessitem entendre que qualsevol substància física està composta de:
 - **Forma**: l'essència d'alguna cosa, allò que fa que alguna cosa sigui el que és. Equival a l'espècie.
 - **Matèria**: és el substrat del canvi, allò de què està feta una cosa.
- En el **canvi substancial**:

$$\frac{\text{forma } a}{\text{matèria}} \longrightarrow \frac{\text{forma } b}{\text{matèria}}$$

En el canvi substancial no s'engendra la matèria ni la forma, sinó la forma en la matèria.

Les quatre causes

- Aristòtil criticava a Plató perquè les formes o idees de Plató no podien ser causa de l'esdevenir i l'ésser de les coses, i només tindrem veritable ciència quan coneguem les causes de les coses.
- **Causa**: allò que explica l'existència d'una altra cosa; la resposta a la pregunta «per què?».
- Segons Aristòtil, la pregunta «per què?» té quatre tipus de respostes. El físic les haurà de conèixer totes:
 - **Causas intrínseques** (que configuren les coses):
 - **Causa material** (matèria): allò que subjau al canvi (en una estàtua, el bronze o el marbre).
 - **Causa formal** (forma): allò que fa ser a una cosa el que és, l'essència (en l'estàtua, la forma).
 - **Causas extrínseques**:
 - **Causa eficient**: l'agent productor del canvi, el motor (en l'estàtua, l'escultor).
 - **Causa final**: allò a què tendeix una cosa, la finalitat (en l'estàtua enaltir la glòria del personatge representat).

3. Teoria del coneixement

- Aristòtil tampoc està d'acord amb Plató pel que fa a la teoria del coneixement, i, molt especialment en la concepció del coneixement com a reminiscència.
- En contra de les concepcions que venien de Parmènides, que menyspreaven el coneixement sensible com a mera opinió o *doxa*, Aristòtil revaloritza el paper dels sentits: tot el coneixement comença per l'experiència sensible.
- No hi ha cap mena d'idees innates a l'ànima, sinó que aquesta és una «*tabula rasa*», és a dir, com una tableta sense escriure. En néixer, la ment està buida i és a partir de l'experiència sensible que és possible el coneixement: «no hi ha res al coneixement que no hagi passat abans pels sentits».
- Perquè sigui possible el coneixement, cal:
 - La **sensibilitat** (*aísthesis*): la facultat o capacitat de ser afectat pels sentits. Copsa la forma sensible d'un cos, sense copsar-ne la matèria (com la sorra de la platja rep l'empremta del peu sense rebre la pell ni la carn ni els ossos). Només copsa particulars.
 - La **imaginació** (*phantasia*): la capacitat de reproduir imatges vistes amb anterioritat, en absència de la sensació.
 - L'**enteniment** o **intel·lecte** (*nous*): la facultat d'entendre i fer raonaments. L'enteniment copsa les formes universals per **abstracció** a partir de les imatges. L' **abstracció** és un procés inductiu pel qual s'eliminen les qualitats individuals per accedir a la forma universal.
Cal distingir dues classes d'enteniment:
 - L'**enteniment pacient**: és la capacitat de rebre les formes universals (com una pissarra té la capacitat de rebre les imatges que s'hi dibuixen) .
 - L'**enteniment agent**: és la capacitat d'abstreure les formes o essències de les coses a partir de les imatges.
- Es pot dir, per tant, que Aristòtil és un precedent de les posicions **empiristes**.